

Nieuwsbrief

Vlinderwerkgroep Drenthe

15e jaargang no.2 - november 2006

Uitnodiging Najaarsbijeenkomst

Maandagavond **20 november** in café/restaurant 'de Westerburcht' Hoofdstraat 7 te Westerbork
Het begint om 19.30 uur en het streven is om de bijeenkomst rond 22.00 uur te besluiten.

agenda:

1. Opening
2. 'Hoe vlogen de vlinders dit jaar'
3. 'Het Gentiaanblauwtje op het Witterveld, gefocust op de relatie met de waardmier.

Wim Wesseling volgde jarenlang deze daar inmiddels helaas verdwenen soort.

Zijn verhaal gaat dieper in op de cruciale rol die de aanwezigheid van de waardmier speelt.

4. Verslag van onze projectresultaten (Komma- & Heivlinder; Veenvlinders; Aardbeivlinder)
5. Eigen inbreng leden: beelden, ervaringen, vragen (beamer en diaprojector aanwezig)
6. Sluiting

De agendaonderdelen zullen door twee pauzes worden onderbroken waarin u ook weer uw geluk kunt beproeven met onze verloting. Hebt u zelf zaken die u kunt missen en leuk zijn voor de verloting neem ze dan mee!

Op 24 januari 2007 organiseert de Vlinderwerkgroep van het IVN-afdeling Grootegaast een 'workshop: 'nachtvlinders vangen en op naam brengen'. Dick Groenendijk van de Vlinderstichting gaat die avond uitgebreid in op de verschillende vangmethoden en vooral ook op het determineren van nachtvlinders.

bosparelmoer tekening: Ate Dijkstra

Redactie

Leden:

- Pauline Arends
- Roelof Blaauw
- Hindrik Lanjouw
- Jelle de Vries
- Willeke Ketelaar

Eindredactie:

- Ate Dijkstra

kleine ijsvogel tekening Ate Dijkstra

Kopij voor de voorjaarseditie graag voor 15 maart 2007 inleveren per:

e-mail: nieuwsbrief@vlinderwerkgroepdrenthe.nl
of Willeke Ketelaar, Kastanjelaan 5, 9422 JB Smilde
tel: 0592-413073

www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl

de webstek voor alle vlinderliefhebbers in Drenthe,
stuur uw kopij met plaatjes aan:
nieuws@vlinderwerkgroepdrenthe.nl

In dit nummer

Van de bestuurstafel	2
Nationale nachtvlindernacht 2006	3
Minko van der Veen	
De aardbeivlinder in 2006	5
Jelle de Vries	
Zilveren maan periode 1990 - 2006	6
Jelle de Vries	
Zilveren maan zeer tevreden in Elperstroom	
Pauline Arends	7
Veenvlinders in 2006	8
Jelle de Vries	
Een raar beest op de route	10
Pauline Arends	

Van de bestuurstafel

Minko van der Veen

De kruistocht tegen het Jacobskruiskruid.

Is er met het Jacobskruiskruid werkelijk sprake van een probleem?

Ja en nee. Ja omdat vast staat dat bij voldoende opname van de plant door grazers leververgiftiging optreedt met uiteindelijk de dood tot gevolg. Dus zeker reden om kritisch naar het Jacobskruiskruid te kijken, immers het zal je maar over komen dat je hierdoor je lievelingsdier verliest.

dringen op een van de weinig overgebleven planten

foto: Minko van der Veen

Inheems

De plant zelf is altijd in Nederland aanwezig geweest, het gaat hier dus niet om een uitheemse soort. Dus ook het probleem kan niet nieuw zijn. Wat is precies het probleem? Een plant in het grasland is zelden of nooit een probleem: de dieren herkennen feilloos dat het om een voor hen niet-eetbare soort gaat en zullen de plant laten staan. Alleen i.g.v. grote voedselschaarste zouden ze in de verleiding kunnen komen ervan te eten. Uiteraard is het de verantwoordelijkheid van de eigenaar dat zijn beesten voldoende goed voer tot hun beschikking hebben. Wanneer de plant echter in gedroogde vorm (in hooi) wordt aangeboden bestaat een gerede kans dat de dieren het gif niet herkennen met de boven genoemde gevolgen bij een te grote opname. Uiteraard is ook de controle op de kwaliteit van het gevoerde hooi een verantwoordelijkheid van de baas, ook al is die niet altijd even eenvoudig.

Vermeerdering

Hoe komt de plant op plaatsen waar ze niet welkom is? Nagenoeg uitsluitend door zaadval. Uit onderzoek is gebleken dat rond 65% van het zaad binnen een straal van

5 meter op de grond terecht komt. Na 25 meter wordt geen zaad meer aangetroffen. Dit lijkt vreemd wanneer je ziet dat de pluizen die het zaad vervoeren honderden meters worden meegevoerd op de wind. Maar het zaad is er dan allang afgevallen. Een marge van 50 meter is dan ook een hele veilige te noemen. Wanneer men in terreinen waarin de plant wel gewenst is er voor zorgt dat een zone van 50 meter vrij gehouden wordt naar percelen waarin de plant niet welkom is, dan kan er redelijkerwijs niet langer van een probleem worden gesproken.

Geweldige nectarbron

Ik ken, naast distels, weinig planten die zo in trek zijn bij insecten als het Jacobskruiskruid. Zeker ook bij onze dagen nachtvlinders. Voor de Jacobsvlinder is het zelfs de waardplant, zijn rupsen zweren bij het gif!

Wat de effecten zijn van het opeens weghalen van deze nectarbron midden in het vlinderseizoen, heb ik de afgelopen zomer goed kunnen vaststellen op het rond de ondergrondse gasopslag te Langelo gelegen terrein. Samen met een aantal leden van de vlinderwerkgroep van de IVN-afdeling Roden inventariseer ik daar al weer vijf jaar lang dagvlinders. Met de NAM hebben we goede afspraken kunnen maken over het maaibeheer. Dit jaar echter had de NAM besloten het Jacobskruiskruid maar eens goed aan te pakken. Toevallig passeerde ik op het moment dat een grote groep mensen druk bezig was de planten uit te steken. Het effect ervan op de vlinders was duidelijk: nooit eerder waren de aantallen die we er zagen zo laag. Maar de zeer weinige planten die men over het hoofd had gezien mochten zich dan ook in een grote belangstelling verheugen. Zoals op bijgaande foto te zien is, telde ik op één plant maar liefst 8 vlinders: twee Bruine vuurvlinders, 2 Oranje zandoogjes, 2 Kleine vuurvlinders en 2 Icarusblauwtjes.

Kruistocht nodig?

Vooraf onder paardenhouders en -liefhebbers vind je mensen die er voor pleiten om het Jacobskruiskruid te vuur en te zwaard te bestrijden. De plant zou volgens hen uit heel Nederland moeten worden verwijderd. Een illusie overigens te denken dat zoiets je, ook maar bij nadering, zou lukken. Maar ook helemaal niet nodig hiervoor veel geld uit te trekken, zoals b.v. de Provincie Drenthe die voor de komende twee jaar 150.000 euro beschikbaar heeft gesteld voor een proef om de plant in wegbermen te bestrijden. Een vorm van water naar de zee dragen lijkt me. Wat volgens mij volstaat is consequent tweemaal per jaar te maaien dicht voor het moment waarop de plant gaat bloeien en het maaisel af te voeren. Die momenten zijn tweede helft juli en eind augustus op plaatsen waar hergroei plaats heeft gehad. En dat alleen maar op plaatsen waar zich binnen 50 meter grasland bevindt waar dieren grazen of waar men het gras als hooivoer wenst.

En dan is er ook nog de eigen verantwoordelijkheid van de dierenbezitter: zorgen voor een zoveel mogelijk gesloten zode en regelmatige inspectie van het eigen terrein is toch niet te veel gevraagd?

Zo beschouwd had men hooguit maar 5% van de planten op het terrein rondom de NAM in Langelo hoeven te verwijderen.

Nationale nachtvlindernacht

Minko van der Veen

Nachtbrakers in spe?

Onze werkgroep heet 'gewoon' Vlinderwerkgroep. Dus geen nadere aanduiding of we ons erbinen met dag- of nachtvinders bezighouden. Maar het is een bekend gegeven dat de dagvlinders de boventoon voeren. En als het al om nachtvinders gaat dan toch vooral de dagactieve. Kennelijk zitten er onder ons weinig echte nachtbrakers. Want dat je dat toch wel een beetje moet zijn of anders worden is me duidelijk geworden door mijn deelname aan de Nationale NachtvlinderNacht afgelopen 23 september.

Voor het tweede achtereenvolgende jaar werd dit evenement door de Vlinderstichting georganiseerd. Doel ervan is een breed publiek de kans te geven eens met deze insectengroep kennis te maken. Tegelijkertijd geeft het de Vlinderstichting meer inzicht in spreiding en voorkomen van nachtvinders. Natuurlijk wordt ook gehoopt dat bij enkelen de vonk overslaat, zodat het onderzoek meer handen en voeten kan krijgen.

rode dennenspanner foto: Minko van der Veen

Ik vroeg me af hoe de lamp t.o.v. het laken geplaatst moest worden, maar daarover maakte de handleiding bij de Nationale VlinderNacht zich niet druk. 'Erbij' heette het. Kennelijk steekt dat niet zo nauw. Wel belangrijk is dat de lamp ongehinderd van grote afstand is te zien.

Ons gebrek aan kennis hadden we ondertussen proberen te compenseren met de aanschaf van het nog niet zolang geleden verschenen (macro)-nachtvlinderboek 'Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten'. Een blik hierin stemde niet op voorhand optimistisch. Soms leken de soorten als twee druppels water op elkaar, en stond er bij vermeld dat variaties in patroon en kleur vaak voorkomen. Alle ingrediënten voor een echte uitdaging leken aanwezig! En dan bleek er nog een belangrijke factor die je niet in de hand hebt: het weer. Van deze vanzelfsprekendheid was ik als dagvlinderman niet onder de indruk. Wel moet ik nu juist hopen op een bewolkte lucht, immers dan koelt het minder snel af.

Natuurlijk hebben we een paar dagen voor het uur U nog even ter plekke geoefend met de opstelling en de definitieve plaats bepaald. Bovendien had ik thuis de avond ervoor de lamp zelf nog even getest. Het vangresultaat vond ik niet direct hoopgevend. Ik ving tussen 21.00 en 23.00 uur maar drie ('gemakkelijke') soorten.

Om 19.30 uur op de bewuste 23^e september is het dan zo ver. Er hebben zich voldoende mensen opgegeven om de happening door te kunnen laten gaan. We zijn met z'n zestienen.

Onaangekondigd, maar zeer welkom, is een IVN-er uit het naburige Leek op het toneel verschenen compleet met eigen vlinderlamp en laken! We zoeken er een goede plek voor en kunnen nu dus met dubbel optimisme de avond ingaan. Overigens, ook het rijkelijk hanteren van de stroopkast (een mengsel van stroop, suiker en alcohol) moet daar aan bijdragen. Binnen, in de ruime kantine van het Volkstuincomplex, houdt Harry Holsteijn zijn inleidend verhaal over nachtvinders.

*agaatvlinder drinkend op wilde peen
foto: Minko van der Veen*

De gidsenwerkgroep van de IVN-afdeling Roden, waarvan ik (bestuurs)lid ben vatte het idee op dit jaar maar eens mee te doen. Probleem was wel dat we allemaal volslagen beginners zijn waar het nachtvinders betreft. Gelukkig vonden we in de persoon van Harry Holsteijn een prima oplossing voor dat probleem. Maar daarmee waren we er nog niet. Is het bij dagvlinders zo dat je zelf op zoek moet naar de vlinders, bij nachtvinders, zo werd me al snel duidelijk, werkt het andersom. Ze komen naar jou toe, tenminste wanneer je er voor weet te zorgen dat je ze daar een goede reden voor geeft! Je hebt er, zo las ik, een lamp en een laken voor nodig. Dus waar je normaal gesproken omstreeks die tijd onder kruipt moet je nu in een verticale stand hangen en er een lamp voor plaatsen. Ook werd me al snel duidelijk dat je daarvoor beter niet een gewone lamp kunt gebruiken maar één die ook nog flink wat licht in het ultraviolette spectrum afgeeft. Ik bestelde daarom een zgn. ML-lamp van 250 Watt.

Nationale nachtvlindernacht (vervolg)

Zo word me duidelijk dat de vrouwtjes van onze dagvlinders aanzienlijk geëmancipeerder door het leven gaan dan die van de nachtvlinders. Ga maar na: bij veel dagvlinders zijn het de vrouwtjes die actief op zoek gaan naar een mannetje. Bij de nachtvlinders is dat precies anders om, en zelfs soms zo sterk dat het vrouwtje niet eens kan vliegen omdat ze geen vleugels heeft. Op onze lakens kunnen we daarom zeker ook meer mannetjes dan vrouwtje verwachten.

wachtervlinder foto: Minko van der Veen

Harry toont veel dia's van soorten die we straks in levende lijve moeten kunnen zien. Het gebruik van een cocon, als extra bescherming van de pop, komt bij nachtvlinders veel voor. In nogal wat vlinderboeken wordt soms de pop en de cocon op één hoop geveegd volgens onze inleider!

Omstreeks 20.45 uur gaan we naar buiten om te kijken of er al vlinders op onze twee lampen en de stroop zijn afgekomen. Op beide lakens en in de directe omgeving ervan treffen we inderdaad al de eerste vlindertjes aan. Ze worden in kleine glazen en plastic potjes gevangen en naar binnen gebracht waar Harry ze op naam brengt.

Meestal snel en gedecideerd, maar soms ook komen we aan met soorten waarbij de boeken moeten worden opgeslagen en de uitslag even op zich laat wachten. Wanneer iedereen ze heeft bekeken, en ik van een aantal foto's heb gemaakt, herkrijgen ze hun vrijheid. Vangen met stroop werkt wellicht wat trager, wij vangen er die avond geen enkele vlinder mee. Of moeten we toch op zoek naar een ander (geheim) recept?

Het valt me op dat veel vlinders niet op het laken zelf gaan zitten maar dicht erbij op de grond of in een boom of struik vlak erbij. Daar speuren levert zeker zoveel op.

In zijn inleiding maakte Harry al wel duidelijk dat we het die avond beter heel laat kunnen maken. Elke vlindersoort heeft zijn eigen tijdstip waarop ze gedurende de nacht verschijnen en weer verdwijnen. Maar dat blijkt toch niet de instelling waarmee de meesten deze avond zijn gekomen. Al omstreeks 22.30 uur houdt een aantal mensen het voor gezien en nog voor 23.00 uur wordt de laatste lamp gedoofd. Naar mijn zin eigenlijk veel te vroeg. We zullen er denk ik veel soorten door hebben gemist. Een volgende keer, die er zeker zal komen denk ik, moeten we ons toch meer nachtbrakers tonen!

Hieronder het lijstje van nachtvlinders die we die avond te zien kregen:

Nederlandse_naam	Wetenschappelijke_naam
Agaatvlinder	Phlogophora meticulosa
Bosbesuil	Conistra vaccinii
Donsvlinder	Euproctis similis
Gewone worteluil	Agrotis exclamations
Grijze grasuil	Mythimna pudorina
Grote appelbladroller	Archips podana
Huismoeder	Noctua pronuba
Piramidevlinder	Amphipyra pyramidea
Rode dennenspanner	Hylaea fasciaria
Saffraangouduil	Xantia aurago
Stro-uiltje	Rivula sericealis
Taxusspikkelspanner	Peribatodes rhomboidaria
Variabele eikenuil	Nycteola revayana
Wachtervlinder	Eupsilia transversa
Witvlakvlinder	Orgyia antiqua
Zwarte c-uil	Xestia c-nigrum
	Nomophila noctuella

Minko van der Veen

saffraan gouduil foto: Minko van der Veen

De aardbeivlinder in 2006

Jelle de Vries

De vlinders hebben zich dit jaar netjes gehouden aan de gemiddelde vliegperiode van de afgelopen 15 jaar. De verspreidingsatlas geeft de topperiode voor de weken 19, 20 en 21. Dit jaar zijn de hoogste aantallen waargenomen rond 17 mei (week 20). De maand mei begon warm en vanaf 5 mei, toen de eerste vlinders zijn waargenomen, heeft de populatie zich met prachtig weer kunnen opbouwen tot de top op de 17de. Daarna was het gebeurd. Het weer sloeg om, koud, nat, veel regen en zowel voor de vlinders, als de waarnemers, was het aardbeivlinderseizoen afgelopen. Vanaf juni werd het weer beter en warmer en alleen in Weiteveen, aan de Zuidersloot, zijn daarna nog vlinders geteld. Daar is zelfs een uitbreiding van een bestaande populatie geconstateerd. Hierover meer bij de bespreking van de terreinen.

Kuijersbosch.

Het blijft behelpen in het Kuijersbosch. De kleine populatie handhaaft zich. Breidt zich niet uit. Vorig jaar 5 vlinders, dit jaar 3 stuks. Hoelang nog?

het Kuijersbosch foto: Jelle de Vries

Dwingelderveld.

De overgang bos-veld is dit jaar intensief onderzocht. Op alle 'oude' vliegplaatsen zijn vlinders waargenomen. Rond het Smitsveen zelfs op twee plaatsen 4 á 500m uit elkaar. Verder bij de Davidshoeve, Vak 29 en het Holtveen. Totaal 18 vlinders. Wat al deze vliegplaatsen gemeen hebben is een vrij intensieve begrazing door koeien en/of schapen. De vegetatie is erg kort en de bodem wordt plaatselijk open getrapt. Ook kleine boompjes krijgen geen kans. Eikjes en vuilboom worden kaalgevreten. In de lage vegetatie groeit overal tormentil. Andere nectarplanten zijn er begin mei weinig. Iets later bloeit hier en daar kruipende boterbloem, madeliefje, wit walstro, hondsdrif en een enkel muizenoortje. De oude pollen struikhei en pijpenstrootje zijn afgevreten en behoorlijk vertrapt. Zowel NM als SBB hebben in de omgeving van de vliegplaatsen kleinschalig geplagd. Een goede ontwikkeling want daardoor in de toekomst méér tormentil en heischraal grasland. Volgend jaar gaan we de vliegplaatsen intensiever bezoeken.

aardbeivlinders
foto's:
Jelle
de Vries

Oosterbos.

Vooral in het natuureservaat zijn de aantallen beduidend minder als vorig jaar. Toen 82 nu 20 stuks.

Berkenrode.

Ook iets lagere aantallen als vorig jaar. Aanvankelijke beheersplannen om de berkenopslag op het terrein rigoureuus te verwijderen, zijn op advies van de Vlinderwerkgroep gewijzigd. Nu laat men kleine groepjes bomen staan om de vlinder toch beschutting te geven.

Bargerveen/Meerstalblok.

Over het algemeen zijn ook hier de aantallen lager als vorig jaar. Locaties zijn niet geteld vanwege de korte vliegperiode, door slecht weer, wat ook in het Schoonebekerveld het geval was.

Schoonebekerveld.

Alleen in het westelijk gedeelte lagere aantallen. De meeste oostelijke locaties, voor zover geteld, zijn beter dan vorig jaar. Op één locatie aan de Zuidersloot blijkt de vliegplaats veel groter te zijn. Vorig jaar zijn daar 36 vlinders geteld. Nu 163 stuks. Dit is iets wat we vorig jaar al verwachtten. Intensief zoeken in het Schoonebekerveld kan nog meer opleveren.

Samenvatting:

In Zuidoost Drenthe	511 vlinders
In de rest van Drenthe	21 vlinders
Totaal zijn geteld	532 vlinders

Dit is ongeveer de helft van 2005. Een lager aantal, mede veroorzaakt doordat de tweede helft van de vliegperiode door het slechte weer is weggefallen. En ook daardoor een aantal percelen niet zijn geteld. Volgend jaar nieuwe kansen.

Zilverenmaan periode 1990 - 2006

Jelle de Vries

Wat zich vorig jaar in de Elperstroom al liet aanzien is dit jaar uitgekomen. De populatie heeft zich niet alleen staande gehouden, maar zich behoorlijk uitgebreid. De verspreiding in de percelen is nog niet zo groot, als 20 jaar geleden. Echter met de huidige dichtheid in de kern van het gebied zal het niet lang meer duren voordat de vlinder uitzwermt en andere plaatsen ontdekt. Zie verder het artikel van Pauline Arends.

Bij Willem van Hemmen is de stand stabiel of misschien een lichte toename.

De Vlinderwerkgroep Zuidwolde heeft ook dit jaar in het Reestdal intensief gezocht naar de zilveren maan. Ze hebben wel veel andere mooie vlinders gezien, maar helaas niet de vlinder waar het om gaat. Volgend jaar beter!

Helaas geldt ook voor de drie andere mogelijke vliegplaatsen (Broekland, Zure venen en Kuijersbosch): géén zilveren maan.

Ook de volgende jaren blijven we inventariseren. Wie weet? Wat in de Elperstroom is gebeurd, kan ergens anders ook.

Aantal getelde exemplaren van de zilveren maan op de verschillende locaties in Drenthe in de periode 1990 - 2006

+ = soort aanwezig, niet geteld

lokatie	jaar																
	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	0	1	2	3	4	5	6
Zuidwest-Drenthe																	
Kuijersbosch	1	-	8	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Zure venen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-
Nijenveense bovenboer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Havelte	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meppel	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sultansmeer	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ruinen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Reestdal																	
Wildenberg	-	1	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Schrapveen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nolde	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Midden-Drenthe																	
Elperstroom	+	18	16	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	30	179
Elperstroom 2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oranjekanaal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Westdorp	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gasselte	-	-	-	-	1	+	+	+	+	5	-	-	-	-	-	10	15
Stroomdal Drentsche Aa																	
Hoornsche bulten	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roodzanden	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Burgvollen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Noord-Drenthe																	
Oostervoorsche diepje	-	-	-	-	-	-	-	15	3	1	-	-	-	-	-	-	-
Zuidoost-Drenthe																	
Bargerveen	-	-	-	-	-	-	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bargerveen 2	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zilverenmaan zeer tevreden in de Elperstroom

Pauline Arends

In de Elperstroom was de zilveren maan voor het laatst waargenomen in 1992. In 2004 had Hans Dekker één exemplaar gezien, een reden te meer om in 2005 vakanties uit te stellen en regelmatig tijdens de vliegperiode van beide generaties op zoek te gaan.

Tijdens de eerste generatie in 2005 werd slechts één afgevlogen exemplaar gezien. In augustus, tijdens de tweede generatie fladderden de vlinders al om je heen, zodra je een voet in het blauwgrasland zette. Dertig vlinders werden er geteld.

Dit jaar begon de eerste generatie met 40 vlinders, maar de voltrefter kwam tijdens de tweede generatie. Jelle telde op 28 juli 2006, 179 vlinders. De terreineigenaar, Staatsbosbeheer, houdt nu goed rekening met deze nieuwkomer. Het maaien van de blauwgraslanden, wat eerst gebeurde rond half augustus, is uitgesteld tot na 1 september. Her en der blijven plekje nectarplanten (met name blauwe knoop), zo lang mogelijk staan. Over de toekomst van de zilveren maan is Kars Veling van de Vlinderstichting voorzichtig positief. "Als je naar de afgelopen dertig tot veertig jaar kijkt, is de soort dramatisch achteruitgegaan. De laatste jaren lijkt hij zich, op de plekken waar hij zit, redelijk te handhaven. Als er in het kader van natuurontwikkeling voldoende beekdalgraslanden bijkomen, kan dat ook zeker een impuls geven. En dan moeten er voldoende moerasviooltjes staan om eitjes op te leggen. Voor zijn voortbestaan heeft de zilveren maan echt grote hoeveelheden van dat plantje nodig".

Zilveren maan foto: Pauline Arends

In 1993 zetten Staatsbosbeheer en de Vlinderstichting de zilveren maan uit in De Meije, een schraallandgebied bij Woerden. Nu, dertien jaar later, kan geconcludeerd worden dat de herintroductie is geslaagd. Het aantal exemplaren van deze zeldzame vlindersoort varieert van jaar tot jaar, maar in goede jaren vliegen er zeker enkele honderden rond.

De zilveren maan heeft vochtige schrale graslanden nodig, de rups leeft vooral van het moerasviooltje. De grootste populatie is sinds jaar en dag te vinden in Noordwest-Overijssel / Zuidwest-Friesland, in de Wieden, de Weerribben en de Rottige Meente. Vanuit de Weerribben heeft de soort zich weten te verspreiden naar de omgeving van Hasselt.

Hoe de zilveren maan in 2004 weer in de Elperstroom is terecht gekomen is nog niet duidelijk.

In het Reestdal zijn een korte tijd enkele vlinders waargenomen, maar het is wel een behoorlijk eind vliegen naar de Elp.

Willem van Hemmen heeft in zijn gebied in 1994 vlinders uitgezet. Ook in 2004 heeft hij 9 vlinders losgelaten. Het kan natuurlijk zijn dat een enkele vlinder de afstand heeft kunnen overbruggen en de Elperstroom zowaar heeft gevonden, maar zeker weten zullen we het nooit.

*Zilveren maan op blauwe knoop
foto:
Pauline Arends*

De veenvlinders in 2006

Veenvlindertelling 2004, 2005 en 2006													
Nr	Naam	2004			2005			2006			veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje
		veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje	veen- bes- blauwtje			
		moer	hooi- beestje	veen- hooi- beestje	moer	hooi- beestje	veen- hooi- beestje	moer	hooi- beestje	veen- hooi- beestje			
2	Noordveen		7			10						14	
4	Grolloo 116		10			7						16	
6	Grolloo 61			36		3	40					3	
7	Blankeveen			1			0					1	
9	Schoonloo 116b		1			0						3	
10	Schoonloo 115f		11			6						40	
11	Tweelingen			27			26						
13	Hingsteveen			2067			156						
16	Adderven Sleen		4			5						2	
24	Reigerplas	15				7					16	0	
26	Adderven/vak 89	3	3			1					2	0	
27	Meeuwenplas	20	4			27					83	1	
33	Poort 2	3				3					3	0	
44	Wijster Noord		5				25					17	
44	Wijster Zuid		2				0					5	
50	Spaarbankbos		2				0					0	
51	Anserdennen	6				7					2		
18	Sellingen	20				2					32		
	Fochteloërveen *			190			141					191	

* alleen transect

De veenvlinders in 2006

Jelle de Vries

Het veenvlinderseizoen begon op 11 en 12 juni, toen zowel in het Fochteloërveen als in boswachterij Grolloo de eerste **veenhooibeestjes** rondvlogen. Aanvankelijk in lage aantallen, totdat op 30 juni en 2 juli de hoogste aantallen geteld zijn in resp. Fochteloërveen 191 stuks en Hingsteveen 299 stuks. Opgemerkt moet wel dat in het Fochteloërveen een transect geteld wordt en in het Hingsteveen vlakdekkend. De top heeft zo rond de 1ste juli gelegen (eind week 26) en dat is laat dit jaar. Volgens onze verspreidingsatlas 'Dagvlinders in Drenthe' is het gemiddelde van de periode 1990 – 2001 gelegen in week 24. Laat dit jaar en dat laat zich moeilijk verklaren, omdat het weer al vanaf begin juni goed was. Warm tot zelfs af en toe tropisch. Wel korte perioden met afwisselend warme en koude dagen, maar in het algemeen hogere temperaturen. Goed voor de ontwikkeling van de poppen zou je verwachten. In de andere gebieden waar het veenhooibeestje nog vliegt, waren de aantallen magertjes t.o.v. vorige jaren.

Op 19 juni worden de eerste **veenbesparelmoervlinders** in boswachterij Grolloo gezien. Blij verrast door de hogere aantallen in vergelijking met vorige jaren. Is dit een kentering of een periodieke opleving? We zullen het zien de komende jaren.

Dat de **veenbesparelmoer** de neiging tot zwerven heeft, vermoeden we al door de waarneming van een paar 'onbevestigde vlinders vorig jaar. Dit jaar is duidelijk één vlinder gezien op een nieuwe locatie. De hoge aantallen en een vlinder op een nieuwe plek, doen ons uitzien naar het komende jaar. Ronduit negatief is de ontwikkeling in boswachterij Dwingeloo en het Spaarbankbosch. Nauwelijks een vlinder gezien! Op de andere locaties lijkt de populatie klein maar stabiel.

Was het in de boswachterij Dwingeloo negatief voor de veenbesparelmoer voor het **veenbesblauwtje** was het in de Meeuwenplas het beste jaar sinds tijden. Vanaf 24 juni al een melding van 30 stuks. Later worden er zelfs 83 geteld. De Meeuwenplas springt er positief uit ook al doordat daar de enige veenbesparelmoer gezien is. Ook in Sellingen hogere aantallen dan we gewend zijn. De andere locaties lijken stabiel (echter klein!). Op 4 juli is de vliegperiode voor het veenbesblauwtje al voorbij. In nog géén 14 dagen speelt zich het zichtbare af. Wat gebeurt er in die andere 50 weken! Daarvoor is een waarschuwing op zijn plaats.

veenhooibeestjes
foto's pauline Arends

Waarschuwing!

Voor het laatste jaar bereikt ons via de terreinbeheerders berichten over 'teveel' betreding van de kwetsbare veentjes waarin de veenvlinders leven. Mensen die door de kwetsbare veenmos- veenbesvegetatie banjeren op jacht naar mooie foto's van de vlinders. Op zich begrijpelijk want de vlinders zijn spectaculair en vooral digitaal is het betrekkelijk gemakkelijk fotograferen. Op dat moment schaadt het de vlinder niet maar de vegetatie is de klos. En dat wrekt zich op de langere termijn. De vlinders vliegen twee tot drie weken. De andere 50 weken van het jaar speelt de levenscyclus, ei – rups – pop, zich af in de vegetatie. **DAT IS HET PROBLEEM!** Vandaar onze oproep:

Blijf uit de veentjes!

Wil je méér, dan contact opnemen met de terreinbeheerder. In goed overleg is met hen altijd iets te regelen. Het alternatief is prikkeldraad.

afgevlogen
veenbesparelmoer-
vlinder

foto's: Pauline Arends

veenbesblauwtje

Een raar beest op de route....

Pauline Arends

Al een aantal jaren volg ik op het Zuidhijkerzand, een natuurgebied nabij Hijken, een speciale soortgerichte route voor de heivlinder. Op de Nederlandse Rode lijst staat deze vlinder als gevoelig beschreven. In Drenthe kunnen we de heivlinder plaatselijk nog algemeen aantreffen. Een vlindertje wat bij voorkeur leeft in voormalige stuifzandgebieden en hoge eisen stelt aan zijn leefgebied. Een schrale, lage vegetatie met open plekken is het voornaamste biotoop. Daarnaast moeten er natuurlijk nectarplanten aanwezig zijn, hoofdzakelijk struikheide. Enkele bomen voor verkoeling tijdens hete dagen zijn zeer welkom. En de grassen waarop de vlinders de eitjes afzetten moeten in pollen staan zodat het vrouwtje eromheen kan lopen. Ja, ja ze gaan niet over één nacht ijs. Voornaamste redenen van achteruitgaan zijn de vergrassing en verruiging van heideterreinen. De vlinder is gebaat bij extensieve begrazing, kleinschalig plaggen en gefaseerd maaien. In het voormalig district Middenveld heb ik deze vlindersoort de afgelopen jaren al uit diverse terreinen zien verdwijnen. De enige plek waar we op dit moment nog een stabiele populatie hebben is het Zuidhijkerzand. De vlinder begint eind juli te vliegen, de piektijd is rond half augustus. In het Zuidhijkerzand heb ik een vaste route uitgezet, die ik gemiddeld vijf keer in de vliegtijd afloop. Naast het tellen van de belangrijkste doelsoort, de heivlinder, noteer ik ook allerlei andere soorten die ik tegenkom.

De heivlinder is het beste waar te nemen bij warm weer. Het is namelijk een onopvallende grijsbruine vlinder. Als de vlinder stil zit, dan klapt hij zijn vleugels dicht, waardoor een uitstekende camouflage optreedt; tegen de zandige achtergrond is de vlinder nauwelijks te zien. Met warm weer is de vlinder meer aan het vliegen en makkelijker waarneembaar. Dit betekent voor mij dat ik het gebied meestal bezoek op dagen met temperaturen boven de 25°C. Dit is niet altijd even plezierig, de route loopt aan de onderzijde van de stuifduinen in de luwte en hier is het vaak verzengend heet. Vorig jaar was mij, al lopend langs de route, een raar bruin insect opgevallen, wat leek op een mismaakte sprinkhaan. Het beest vertoonde eenzelfde gedrag als de heivlinder, lekker zonnen op open zandige plekkjes, de vleugels ineenslaan en vooral stil zitten. Zodra ik echter dichterbij kwam ging hij er als een speer vandoor. Zelfs voor het richten van de kijker was geen tijd. Dit jaar zag ik het insect in grotere aantallen langs de route en kreeg ik de kans om een paar foto's te maken. s'Avonds thuis kon ik vanachter mijn PC eindelijk dit insect eens in alle rust wat beter bekijken. Bruin, harig, lange poten en een lang lijf met grote ogen. En dan wordt het moeilijk, met wie heb ik hier te maken?

De insectenwereld is enorm en meestal is het zoeken naar een speld in de hooiberg. Mijn eerste vermoeden dat ik wel eens te maken kon hebben met een roofvlieg bleek een goede gok te zijn. Naast vele boeken die ik als naslagwerk gebruik, is het internet een welkome aanvulling. Het vreemde insect kreeg na wat nachtelijk speurwerk op diverse sites, plotseling een naam: *Asilus crabroniformis* of te wel de Hoornaarroofvlieg. In het boekje de Roofvliegen van Nederland (Wetenschappelijke Mededeling van de KNNV) lees ik het volgende: 'Een preferente soort van het Hoge Zandgronddistrict. Opvallend is het vrijwel ontbreken van de soort in het Binnenlands Zandgronddistrict, met name op de heidevelden van Noord-Nederland. De soort is deze eeuw afgenomen. Als prooidier gebruikt *Asilus* grotere insecten, waaronder vooral sprinkhanen. De soort wordt in Nederland niet bedreigd'.

Als ik het verspreidingskaartje goed bekijk dan zijn er twee stipjes in Drenthe waar de soort is waargenomen en dat voor 1960. Zoekend op internet vind ik nog twee waarnemingen tussen 2000 en 2006 op het Mantingerzand en de Wolden bij Ruinen. Daar blijft het bij, noordelijker dan Ruinen (behalve Texel, Ameland en Terschelling) wordt *Asilus* blijkbaar niet gezien. Of wordt er niet goed gekeken? Je zou deze soort toch zeker ook verwachten op het Ballöerveld en het Aekingerzand. Of wordt de soort wel gezien maar niet genoteerd?

Dit vereist toch nog wat nader onderzoek; niet dat ik mij er mee bezig ga houden hoor. *Asilus* is in ieder geval voor mij geen onbekende meer, lang leve de digitale fotografie en het internet!

Hoornaarroofvlieg foto: Pauline Arends